

A temetőben.

A temetői szertartást a „Csizmadia Ipartársulat“ dalkörének gyászdala vezette be, mely után *dr. Ferenczy Géza* egyházi főgondnok lépett a sírhoz és mondott az Egyház nevében búcsúbeszédet.

Dr. Ferenczy Géza főgondnok beszéde a sírnál.

A lesújtó fájdalomnak alig elviselhető érzetével, könnyes szemekkel, remegő ajkakkal állunk nyitott sírod küszöbénél nagy halottunk, szeretett egyházfejedelmünk.

Vérzik szívünk a fájdalom súlya alatt, mert, bár tudtuk, hogy az emberi életnek természetes következménye a halál; tisztában voltunk azzal is, hogy a kivételes magas életkorban minden óra készen kell találjon elvesztésedre. Tudtuk, hogy nem maradhatsz fénylő napunk, féltett büszkeségünk az idők végéig — de mindezt csak agyunk tudta, szívünk valahogy úgy érezte, kivételes életkorod valahogy azt hitette el, hogy még évek során át leszel és maradsz a mi őriző pásztorunk, szerető édes atyánk — s ha most elvesztésed szomorú valóságának bekövetkeztekor az ész csillapítani is törekszik a vérző fájdalmat, természetesnek ismerteti is elmulásod törvényszerű bekövetkezését, mégis érzelmeinknek oly fájdalmas elmulásod, hogy törékeny testednek, szerető tekintetednek és atyai hangodnak ez általi örök eltakarása könnyáztatta barázdát von vonagló arcunkra.

Érezzük veszteségünk súlyát, mert Te drága kincsünk, a világ összes unitáriusainak egyetlen püspöke, nemcsak fajunknak kimagasló egyénisége, nemcsak társadalmi intézményeinknek vezető lelke s nekünk nemcsak vezérünk, példányképünk, útmutatónk, püspökünk, de ezeken felül szerető atyánk is voltál. Ha végzetesen is nehezedett vállaidra az egymásra tornyosuló évek ólomsúlya és egyházunk mentésének és építésének az utóbbi években megsoka-

sodott nehéz küzdelme s ha ezek terhe fárasztott és elfárasztott is, soha nem fáradott a fajunk és hitünk iránti atyai szereteted, mely utolsó lehelletedig mint éltető napsugár, mint a gyermeki és testvéri szeretet által áthatott egység munkált.

Kimagasló egyénisége voltál fajodnak, fajunknak, melynek híveid nagy tömege is édes gyermeke. Szeretted e fajt nagy szíved egész szeretetével. Szeretted kicsiny hibáival s nagyértékű erényeivel, munkáltál érettük minden erőddel egyházilag, társadalmilag. A Kis- és Nagyküküllő, Maros-, Olt-, Nyikó-, Nyárad- s az Aranyosmentének égbenező tornyos, hófehér templomai örök bizonyosságai, hirdetői maradnak fajszereteted nagyságának.

Ha letűnik a nap, eloszlik annak minden útát mutató fénye s megszűnik annak éltető és termelő melege s sötétség borul a földre. E helyzetben aggodalom szállta meg a tanítványok kised seregét is. Féltő gondodat, atyai előrelátásodat nem kerülte el még e mozzanat sem. Napunk voltál, elmulásod közeledtét érezted s nyilatkoztál. Egyházi végrendeletednek tekintem a pár nap előtt hozzám intézett utolsó szavaidat:

„Menjetekek és dolgozzatok sokat, alkossatok értékeseket, marandókat; én már fáradt vagyok.“

Érzem, megnyugtató lesz reánk tekintő atyai szemed előtt, ha itt, nyitott sírod küszöbén, fogadkozunk, hogy megérttük végrendeletedet, szeretni fogjuk egymást, testvéries szeretettel törekedünk egyetérteni, együttmunkálni, sokat dolgozni, hogy az eltávozásoddal maradt nagy ürt betölthessük, széttörhetetlen egységünk fejlődését biztosíthassuk.

És te fáradt lettél, pihenni térsz meg, elhagyod féltően őrzött híveidet; teszed akkor, midőn a terhek viselésére edzett vállunk már könnyítést nyert megértő híveid meleg szívéből fakadott, önkéntes, fenkölt jelentőségű áldozat nyújtásával; teszed akkor, midőn az erkölcsi bizodalom határainak a hit útján való szélesbítésére hivatott államhatalom is a megértés szellemében kísérletez: teszed ezt akkor, midőn a nagy természet az ébredés küszöbén áll.

Úgy érzem, hogy Te is, főpásztorunk — miként egykor Mózes tevé —, felvezetted híveidet a Sion hegyére, megmutattad nekünk az ígéret földjét s akkor kiesett kezedből a vezéri zászló.

Örökérdemű, fáradhatatlan munkása egyházadnak, kinek puritán tiszta élete, jövőbelátó bölcsessége, törhetetlen munkaereje s a törékeny testen uralkodó erős akarata töltötték el fénnel, ter-

melő meleggel unitarizmusunk életvilágát, egyik munkatársad búcsúzik tőled.

Búcsúzom szeretett Egyháznak egyeteme, annak összes hívei és intézményei nevében. Nem ismertelek, nem jellemezlek, még csak dióhéjban sem sorolom fel alkotásaidat, érdemeidet. A történelem feladata ez, melynek lapjaira ércnél maradandóbb betűkkel, el nem homályosuló fényvel jegyezted be nevedet.

Én csak meghajtom előtted a hálás köszönet, a néma elismerés igaz gyöngyökkel ékesített lobogóját.

Az általános köztisztelet és közbecsülés, mely életedben övezett s melynek a végbúcsúra összesereglett hivatási és társadalmi kitünőségek kifejezést adtak, a tengereken túli messzi világok kábelsürgönyei, a meghódított levegő rádiósugaraí útján tolmácsolt testvéri fájdalommegnyilatkozások, sírod körül csoportosult híveid könnyező szeme, remegő ajka, nagy városok és eldugott völgyek, erdők közötti kis falvak ide csengő zokogó harangszava képezik meghajtott lobogónk igaz gyöngyeit, melyeknek égi zengését remegő ajkunk kifejezni képtelen s melyeket csak hevesebben dobogó szívünk, könnyáztatta szemünk tolmácsol Te előtted.

Én csak imádkozni tudok.

Nagy Isten, kít a bölcs lángesze fel nem ér, de titkon érző lelke óhajtvá sejt, megnyugszunk akaraton. Mindenek Ura, hozzád fohászunk! tedd édessé fáradt egyházfejedelmünk örök pihenését. Nyújts erőt az elvesztése feletti fájdalmaink elviselésére; adj segédelmet az általa reánk bizottak hív teljesítésére.

Legyen csendes pihenésed, híven őrizzük áldott emlékedet.
Isten veled! Isten veled!

Gvidó Béla *egyházi közügyigazgató esperes-lelkész*
beszéde a sírnál.

Gyászoló közönség! Sok ezer szív érzésének s megannyi harangzúgásnak mélabús akkordjai mellett meghatottan állok e helyen, a sír mellett én is . . . Sír mellett gyászolva merengünk . . .

A sír a tudás véghatárának mesgyéje, élő hitnek és az örök szeretetnek *emlékműve* . . . Itt vissza s előre tekintünk! A tudás és ismeret véges útjain az emlékezés áll előttünk s amott az örökkévalóság, a halhatatlanság dicsősége fénylik felettünk. Bejárt mult és titokzatos jövő, melyeket a soha el nem múló szeretet a hit

A temetőben.

aranyszálaival ölel át, zománcoz meg. Itt a drága nevek ércbe vésődnek, az élet vize kristályozódva fakad, a magasság a mélységgel, az ég a földdel találkozik . . . Itt könnyek és bús sóhajok jelzik a nyomot; s amott a hit csillaga ragyog: ne sirjatok, ne féljetek; én élek és ti is éltek, mert a szeretet el nem fogy soha, sohasem. Szent örökség száll amonnan ide: ti enyéim, én tanítványaim lesztek, én tanítványaim vagytok, csak egymást szeressétek, csak békeségben lakozzatok, megértésben maradjatok . . . A néma sírnak is örök szavai, örök igéi ezek. Több, még több ennél is . . . A távozó mesternek bucsúszavai az elárvult tanítványokhoz. Prófétai hagyományok a bizó hithez, a bizó és cselekvő lelkekhez! . . .

Halljuk, értjük a varázsigéket a mesgyén, a véghatárnál mi is — nagy püspökünk, patriárkánk, atyai főpásztorunk — értjük mi is, az unitárius belsőemberi kar közelben és távolban, innen és túl a határokon, a tengereken egyaránt . . .

Áldó kegyelettel, fogadástétellel állunk meg a véghatárnál. Minden mozzanatunk, minden érzetünk, minden gondolatunk itt a *hála*, mely a szívnek legszebb virága s a tudás és cselekvés, az eszmék és alkotások, az elvek és irányítások elismerésének nemcsak évszázadokon, de időtlen-időkön át *örök glóriája!* Áldó kegyelettel hirdetjük és őrizzük meg soha el nem evülő emberi érdemeidet, főpásztori drága emlékedet. Áldó kegyelettel áldozunk. Gyermeki tisztelettel és szeretettel meghajlunk . . . Az élet és halál Istenéhez — a mi közös Atyánkhoz — hálásan imádkozunk mindig. Imádkozunk hát most is eképpen:

Atyánk, Istenünk! Élet és halál szabados ura! A leáldozó napnak tüzfényében, egy gazdag életnek hatalmas vonásaiban, egy profétai léleknek nagyságában itt is visszasugárzik a te dicsőséged örök felség, örök jóság, egyedül való szentség. Uram, Te dicsőítetted meg a hosszú életben az ajk ékes beszédében, a lángelmének fényes tudásában, az erős akaratnak csodás alkotásaiban, az eszmék és elvek hosszú sorozatának megvalósításában. Ki adtad nekünk a pástort, az atyát; legyen hát ő érette tied minden dicsőítés, minden magasztalás.

Az elválásnál, a síri csend mélységénél óh nem, nem panaszolunk. Ajkunkra tesszük kezünket és szavakba nem önthető hálás érzéssel áldjuk mindig felséges nevedet, hogy nekünk a 93 éves pátriárkában 52 éven át tetted atyai főpásztorunkká a csendesen elhunyt, békés pihenésre tért nagy fiadat. Áldunk, örökké áldunk s imádkozva könyörgünk: a fáradt testnek adj nyugodalmat a megnyílt

föld kebelében, Sírhalma felett majd a földi élet legdrágább kincse, a szabadság szellője lengedezzen, az igazság világoljon és a békeség gyümölcsözőzzék.

Áldd meg és tartsd meg jó Atyánk a nagy, a gazdag mezőket, helyeket és intézményeket, a népet és nemzetséget, ahol és amelyekben nagy szívének utolsó dobbanásáig oly önfeláldozó szeretettel élt és munkált.

Add a letett pásztorbotot méltó és hivatott utód kezébe, hogy azt mindig az igazság mérlegén tartsa s egység hívő népedet, szenvedő nemzetségedet még vész és vihar között is bátran vigye előre.

S aztán adj Atyánk Istenünk a lángelmének, a megdicsőült nagy léleknek ott túlnan a földi határon, — az örök élet, a halhatatlanság üdvönében — üdvösséget, boldogságot s aztán onnan jöjjön vigasztalás a lelkekre, áldás a bejárt mezőknek barázdáira, békesség a családi és társadalmi életre, megtartás a templomokra és iskolákra, hogy a régi dicsőség újítsa meg az életet az egész vonalon a te akaratod s a mi tanítványi hitünk és reménységünk szerint

Amen.

„Isten emberének koporsója ez“ (II. Kir. XXIII. 17.). E tudat adjon enyhületet már özvegy nagyasszonyunknak, a gyermekeknek, unokáknak és dédunokáknak, az egyháznak, az Úr szolgáinak, s az emberek összességének. A földi világ, a földi élet összhangzó megnyilatkozása és az égi kegyelem és hatalom áldja és szentelje meg a mi fejünk elesett koronájának porhüvelyét, még a porhüvelyét is . . . Bucsuzunk: Áldás a hosszú és gazdag életnek, a nemes küzdelmek között oly felségesen végzett alkotó munkájára! Áldás az itt maradt küszöbökre és hajlékokra . . . Nyugalom a testnek, üdvösség a léleknek a mi Atyánktól, egyedülvaló Istenünktől örökön-örökké

Amen.

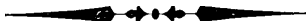
Dr. Csiki Gábor *budapesti missziói lelkész beszéde a sirnál, az angol, amerikai és más távoli hívei nevében.*

Szeretett főpásztorunk! Angol-Amerikai és más távoli híveid megbízásából jöttem, hogy nyitott sírod fölött egy búcsú szót mondjak. Hogy ki voltál Tè a nagy világ összes unitáriusai számára, azt a történelem fogja majd tüneményes pályafutásodhoz méltóan megállapítani. Egy azonban már most bizonyos s ez az, hogy Téged a jó Isten ajándékképen adott mi nekünk. Istentől

vett küldetés alapján jártál közöttünk. Az a hit, hogy Téged az Isten küldött közénk, adott neked egykor inspirációt az evangélium hirdetésére úgy, hogy ékesszólásod aranykulcsára egyszerre megnyitak az emberi szívek. Az a hit, hogy isteni küldetés alapján cselekszel, adott neked mindig hősies erőt a munkához s öntött fiatalos bátorságot aggastyán kebledbe is. Az a hit, hogy Téged az Isten állított az anyaszentegyház élére, neked mindig komoly bölcsességet sugalt s személyedet öntudatlanul is egy olyan tüne-
ményes nimbuszal vonta be, hogy a széles világ összes unitáriusai mély hódolattal és gyermeki tisztelettel tekintettek reád. Nevednek nimbusza fény, dicsőség, áldás és védelem volt egyházad számára. Volt és lesz ezután is.

Porhüvelyed ime most átadjuk a földnek, amelyből az véte-
tett. Sirodra virágokat hint a szeretet. Márványkövet állít majd föléje a kegyelet. Szellem alakod pedig mint tűzoszlop a pusztában bújdosó nép előtt, világol előttünk s világrészekre hinti áldott sugarát. Legyen áldott a nagy Isten szent neve az áldásért, mit a Te életed minékünk jelentett.

Szeretett főpásztorunk, angol, amerikai és más távoli hiveid erdélyi testvéreikkel együtt kéri az Istent: pihenj csendesen.

Ezután felhangzott az Unitárius Theologia Akadémia és Kollegium egyesített férfikarának éneke. Ez volt a szertartás utolsó pontja.

A búcsúének hangjai közben hullt alá a föld a koporsóra...

* * *

Az Egyház Képviselő Tanácsának határozatából a Magyar Unitárius Egyház Tordán, 1928. május 19-én, a püspökválasztó zsinat első napján fogja *Ferencz József-émlékünnepét* megtartani. Ez emlékünnep két részből fog állani. Délelőtt istentisztelet lesz, melyen Vári Albert vallástanár mond imát, Dr. Kiss Elek theol. akad. tanár és dékán pedig alkalmi beszédet. Délután műsoros emlékünnepély lesz, melyen az emlékbeszédet Dr. Borbély István kollégiumi igazgató-tanár fogja mondani.*) Ez emlékünnepéről a Keresztény Magvető következő füzetében fogunk beszámolni.

*) A budapesti unitárius templomban tartott istentiszteletnek és emlék-
ünnepélynek leírását a Budapesten megjelenő *Unitárius Értesítő* 1928. évi
februári (rendkívüli) száma közölte.

Megajánlások a „Ferencz József-emlékalapra.“

(A megajánlás sorrendjében.)

Dr. Ferenczy Géza 2000 lejt, dr. Boros György 1000, Kolozsvári Magyar Színház 1000, Marianum 1000, dr. Szent-Iványi József 2000, br. Petrichevich-Horváth Arthur 1000, dr. Szent-Iványi Gábor 1000, Kolozsvári ág. hitv. evang. ekg. 1000, Fried Izák 200, Piarista-rendház Kolozsvár 1000, Bors Mihály 500, dr. Balogh György 1000, dr. Gabányi Imre 500, Szilágyi Arthur 3500, Király József 1000, Albert Dénes 200+1000, özv. Pataky Lászlóné 200, Pataky Sándor 500, Gidófalvi István és neje 500, Kelemen Lajos 400, Erdélyi Múzeum-Egylet 600, Magyarországi Unitárius Igazgató Tanács 2000, Budapesti Unitárius ekg 2000, dr. Csiky Gábor és neje 1000, özv. br. Petrichevich-Horváth Kálmánné 500, özv. Schilling Ottóné Árkosy Fanni 1000, Nagy Kálmán és neje 500, Mester Mihály 250, Dekáni Gusztávné 500, dr. Gyergyai Árpád és családja 3000, Velitsné Pap Eszter 200, Tordai ekg 2000, Kovács Kálmán 1000, dr. Mikó Lőrinc 1000, dr. Kiss Elek és neje 1000, dr. Elekes Domokos 1000, Kolozsvári Iparos-Egylet 500, Holbach Ede 2000, Csegezi Tamás 100, Bartók Endre 400, Ádámosi ekg 200, dr. Illosvay Lajos Bpest 1000, Id. Máté Lajos 200, Sepsiszentgyörgyi ekg 527, Toók Balázs 200, József Lajos 200, Geréb Zsigmond 500, Bodóczy Sándor és neje 200, Homoród-újfalvi ekg 500, Székelyderzsi ekg 500, Mátyus Gergely 200, Lupényi ekg 500, Vuikáni ekg 500, Kádár Lajos és neje 100, Abásfalvi hívek 320, Küküllődombói ekg 1000, Homoródjánosfalvi ekg 200, Sigmond József 200, Homoródszentmártoni ekg 656, Oklándi ekg 500, Pál Ferenc és neje 300, özv. Bedő Józsefné 100, Nagy Dénes 1300, dr. Rohonczy Lajosné 500, dr. Szombathelyi Gáborné 500, özv. Árkosi Gyuláné 500, K. K. A. S. Egylete 500, dr. Fekete Sándor 500, Matskásy Pál 1000, Ferenczy, József 1500, Gál Ernő 500, dr. Váradj Aurél 200, dr. E. A. 500, Vásárhelyi Boldizsár 200, dr. Kauntz Józsefné 500, Sándor Jenő 500, Reitter Aladár 565, dr. Iszlai Dezső 500, Ferencz József Unitárius Önképzőkör Kolozsvár 500, Gerstenbrein Arthur és neje 500, Dávid József 150, Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete 500, dr. Hintz György 1000, Csifó Salamon és neje 500, Gál Lajos 200, Tanka Béla 500, Alsójárjai ekg 500, dr. Elekes Dénes 500, Unitárius Nők Szövetsége 3000, dr. Anka Aurélné 300, Kolozsvári Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet női klubja 500, Uzoni Gyula és neje 300, Gyulay Árpád és neje 500, Erdélyi Leszámitoló Bank 2500, dr. Kohányi Menyhért 300, Magyar Evangelikus Superintendencia 1000, Magyarsárosi ekg 500, Székely Tihamér 200, Kobátfalvi Nők Szövetsége 100, Aranyosrákosi ekg 1000, Barla Dezső 200, Zsakó Kálmánné 500, br. Daniel Ferenc 1000, dr. Gál Kelemen és családja 500, dr. Borbély István és neje 500, dr. Gál Miklós és neje 2000, Brassói Unitárius Nőegylet 500, Kökösi ekg 300, Kökösi Unitárius Dalkör 250,